

DERIV.: *Aguant* [1803, Belv.]. *Aguantable*. *Aguantador*.

CPT.: *Aguantacortina*. *Aguantaparet*.

¹ També s'hi troba *aguantar* i, dialectalment, *agantar* 'fermar, subjectar' (Entre-Douro-e-Minho, Leite de Vasconcelos, *Opúsculos* II, 296). La forma *agüentar* es deu a la preferència d'aquesta llengua pel sufix *-entar* (*amamentar*, *apouquentar*, *amolentar*, *apodrentar*, *apousentar*, *aviventar*, *ensujentar*, etc.). — ² «pigliare e tener bene stretta alcuna cosa». — ³ «tenir ferme, tenir bon, prendre et tenir bien serré». — ⁴ Passim en *Calendau*; també: «Li Santo / a sa capello miraclento / tout dre te menaran — *Aganto*, acò di [un cop dit això], si dos remo, e viro soun barquet» (*Mireio* x, 7.6). S'havia anat acostant amb el barquet mentre li deia això, i una vegada dit, detura l'avenç dels rems, gira el llagut i se'n torna. Justament l'acc. italiana («quand il voulait que les rameurs suspendissent la nage», Jal). No és clar l'origen semàntic del gironí *agantà* «tromper, donner le change» (Moureau), segurament a base de la idea d'«agafar, aferrar (algú)». Encara menys el del cast. germanesc *guanta* 'bordell' (1609: *RHisp.* XIII, 40). — ⁵ 'Llavorar una corda que fluixejava', 'sostenir, resistir', 'aguantar a la capa', *aguantar atrás y abozar delante* o viceversa *aguantar delante* — ⁶ Uns quants anys abans (*Rom.* 1883, 105), Cuervo havia pensat per al castellà en una etimologia germànica directa, que a causa de la *gu-* o *agua-*, i pel gran desenrotllament i popularitat assolits pel mot en cat.-oc.-cast. hauria pogut seduir-nos, però que des del principi es veié amb fonaments semàntics molt més vagues, i, un cop coneguda la història del mot, ha pogut descartar-se del tot. Pensava en una arrel germànica *WAN-*, representada pel danès *vente*, suec *vänta*, esc. ant. *vanta* 'sospitar', 'tenir esperances (d'alguna cosa)', 'estar en espera', de manera que l'acc. bàsica del mot romànic hauria de ser la d'*aguantar-se* 'romandre, quedar-se'; d'altra banda hi hauria també entrebancs fonètics (aqueixos mots escandinaus suposen una base **WANATJAN*); i així mateix cal pensar que l'àrea dels mots romànics ens duria a cercar un origen gòtic i allí la vocal del mot hauria de ser *e* i no pas *a* (gòt. *wēnjan* 'esperançar', 'estar en espera').

Agüar, *agüat*, *agusar*, V. *agut* *Aguard*, *aguardar*, V. *guardar* *Agudesa*, *aguditzar*, V. *agut* *Aguerri-ment*, *aguerrir*, V. *guerra* *Aguiar*, V. *guisa*

AGUILA, descendent mig-savi del ll. AQUILA id. □
1.ª doc.: fi S. XIII, Lllull.

«Lo cavaller sguardave si veuria alguna àguila o cornella o esparver, o algun altre auçell en lo qual pogués conèixer ço que desirava a saber», Blanquerna (*NCl.* I, 230.23). «Diu lo fabulari que --- respòs lo cigne: —Car yo no són auçell real, e són tan pereós e tan fexuc que jamés no puc fer neguna valentia, axí com l'àguila e l'astor e ls altres auçells reals», Eixi-

menis (*Terç*, cap. 463, *NCl.* vi, 121.2). Aquesta és la forma general en català antic, i la que avui tendeix a tornar a predominar sobre *àliga*. Aquesta es deu a una metàtesi fortament afavorida per fets molt respectables de la forma interna de la nostra llengua: primer la influència d'*ala*, que en semblava base radical, segon el fet que *aic*, *ziga*, és un sufix derivatiu en català, però no ho és de cap manera *zila*: altres llengües com el castellà i l'italià tenen almenys molts noms de lloc populars en *zila* (en català inexistent), altres com el port. *águia*, l'oc. *agla*, el fr. *aigle*, escapaven per l'evolució fonètica a aquest factor.

La declaració d'*AlcM* «àguila pertot, esp. entre la gent llegidora», «àliga, principalment entre les persones menys cultes» sense ser netament falsa és enterament desafinada (la benemèrita obra, com tendeix a fer-ho pertot, estén al Continent l'estat propi de Mallorca-Menorca). No sols no és cosa de gent més o menys «llegidora» sinó que, en tot el segle XIX i I.^a terç del XX, *àliga* fou la forma usual en tot el Continent, precisament en la selecció llegidora i catalanista, un poc més certament entre la gent no reclosa a la vida de ciutat (la gent del meu braç i de la meua generació ho vàrem dir sempre així, fins a Barcelona). En literatura *àliga* és no sols l'única forma usada per Verdguer (*Atl.*, 28, 38, 50, 54...; «amb son germà lo comte de Cerdanya / com *àliga* que a l'*àliga* acompanya ---», *Canigó* I, v. 2), sinó la molt predominant en els escr. Renaix.; Belv. (1803), Lab. [1839...], Bulbena, Vogel, registren *àliga*, no pas *àguila*; una forma *aguilot*, *aguilat*, *aguilard* (per *aligot*...) ni tan sols ha existit mai. Només a les Illes *àguila* ha predominat sempre (els *DFra.* i *Damen.* exclouen o desdenyen *àliga*, i *àguila* llegim en Costa i Llobera, etc.).¹ Fou Fabra el primer que, sollicit de la unitat històrica i interregional de la llengua, preconitzà la tornada a *àguila*; des de llavors aquesta forma ha guanyat bastant de terreny, no veig raó de playe'ns-en, i ara sí que la majoria de la gent «llegidora» tornem a dir-ho així.

Àliga ja s'usava en el S. XVI (doc. de 1577, Segarra, *HSC*, 211). Entre la gent del camp, en Terra Ferma, solament tinc anotada la forma *àguila* en alguns petits claps dispersos, fora dels quals no ho diu, en el camp, ningú (no és cosa de cultura): en alguna petita zona de l'Alt Empordà (a Espolla ...), a Guils del Cantó (Urgellet), en algun punt escadusser del Pallars.² La forma metatitzada és general fins a l'últim extrem de Ribagorça (la registro sovint a la vall de Benasc), i segueix encara endins de l'Alt Aragó, sinó que allí es trasllada l'accent a la manera aragonesa: *aliga* a la Vall de Gistau (1964), *alika* a Bielsa (1965). Segueix igual en català occidental cap al Sud, p. ex. *àligues* en el Montsant (la Morera, 1935), però un poc més al NO. se sent una forma reduïda *àlya* (1935). De llarg a llarg del País Valencià, en totes les zones muntanyoses, és solament *àliga* el que tinc anotat: Benifassà, Herbés, Morella, Cervera del Maestrat; Xúquer enllà, a Alzira, després a Oliva, la Font d'En Carròs, Teulada, Vall de Gallinera, Beneixama, per